

โลหะทรานซิชันและสารประกอบ

ธาตุทรานซิชันที่ผู้เรียนจะได้เรียนคือ หมู่ธาตุในคาบที่ 4 เริ่มจากเลขอะตอม 21Sc ---- 30Zn มี

หมู่ IA	หมู่ IIA	โลหะทรานซิชัน (B)		หมู่ IIIA	→	หมู่ VIIIA
19K	20Ca	21Sc	—————→	30Zn		31Ga
						36Kr

ธาตุทรานซิชัน เป็นธาตุที่มีอิเล็กตรอนอยู่ใน d-orbital และเป็นธาตุหมู่ B ที่แบ่งออกเป็น 10 หมู่ (ดูจากตารางธาตุในหนังสือเคมีทั่ว ๆ ไปได้) แต่ธาตุหมู่ VIIIB มี 3 ธาตุ คือ Fe, Co และ Ni

สมบัติของโลหะทรานซิชัน ได้แก่

- สัญลักษณ์
- เลขอะตอม
- ความหนาแน่น
- จุดหลอมเหลว (°C)
- การนำไฟฟ้าและความร้อนได้ดี
- ศักย์ไฟฟ้าครึ่งเซลล์มาตรฐาน
- Electronegativity

เพื่อความสะดวกและเข้าใจเกี่ยวกับธาตุโลหะทรานซิชันมีดังนี้

1. วาเลนซ์อิเล็กตรอน = 2 2. อยู่ระหว่างหมู่ IIA กับ IIIA 3. สารประกอบมีหลายสี 4. เลขออกซิเดชันมีหลายค่า 5. อิเล็กตรอนวงรองสุดท้ายมี 9-16 ตัว 6. เกิดสารประกอบเชิงซ้อน 7. สามารถนำไฟฟ้าและความร้อนได้	ยกเว้น 24Cr และ 29Cu มีค่าเท่ากับ 1 ของธาตุในตารางธาตุ เช่นสีเหลือง สีเขียว เช่น Fe²⁺, Fe³⁺ เป็นต้น จะเป็นโลหะทรานซิชันที่ดี เช่น K₃[Fe(CN)₆] คีน้อยกว่าโลหะหมู่ IA และ IIA

สัญลักษณ์

เลขอะตอม	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30
ธาตุ	Sc	Ti	V	Cr	Mn	Fe	Co	Ni	Cu	Zn

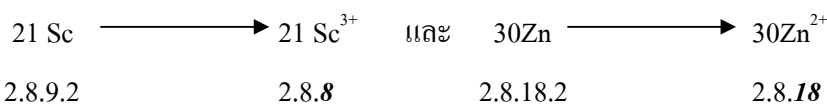
การจัดเรียงอิเล็กตรอนของโลหะทรานสิชัน

21Sc =	2.8.9.2	26Fe =	2.8.14.2
22Ti =	2.8.10.2	27Co =	2.8.15.2
23V =	2.8.11.2	28Ni =	2.8.16.2
24Cr =	2.8.13.1	29Cu =	2.8.18.1
25Mn =	2.8.13.2	30Zn =	2.8.18.2

เลขออกซิเดชัน มีหลายค่า

ธาตุ	Sc	Ti	V	Cr	Mn	Fe	Co	Ni	Cu	Zn
เลขออกซิเดชัน					+7					
					+6					
			+5		+5					
		+4			+4			+4		
	+3	+3	+3	+3	+3	+3	+3			
		+2	+2	+2	+2	+2	+2	+2	+2	+2
									+1	

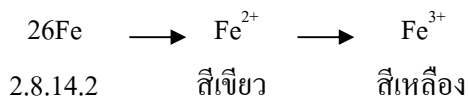
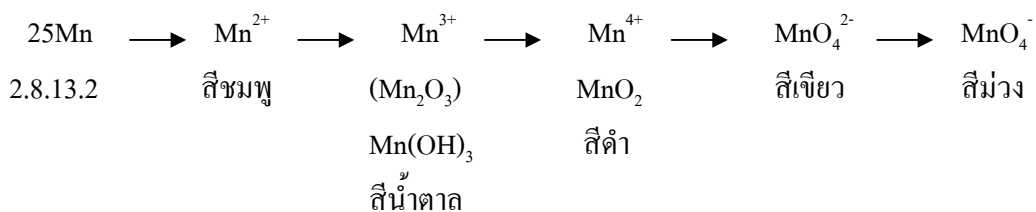
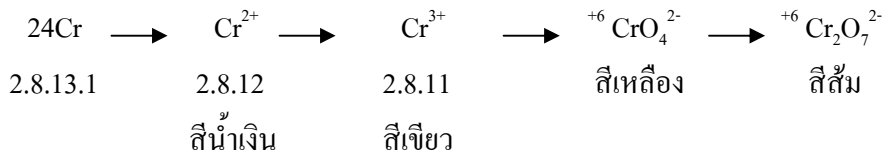
สารประกอบ มีหลายสี

ถ้า valence electron ของอนุภาคใดที่มีอิเล็กตรอนเป็น 8 และ 18 จะเป็นสารที่ไม่มีสี ส่วนโลหะทรานสิชันที่มีสีเกิดขึ้นจากการจัดเรียงอิเล็กตรอนใน “d” orbital

ตัวอย่างเช่น

1. Hybridization และ Hybrid orbital มีดังนี้

RELATIONSHIPS AMONG TYPES OF HYBRID ORBITALS , FEATURES OF CENTRAL ATOM AND CHARACTERISTICS OF RESULTING MOLECULE

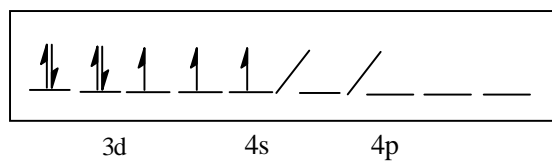
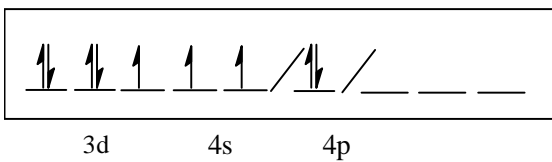
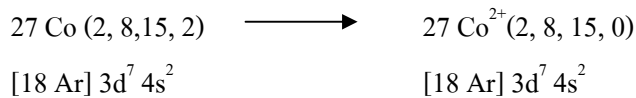
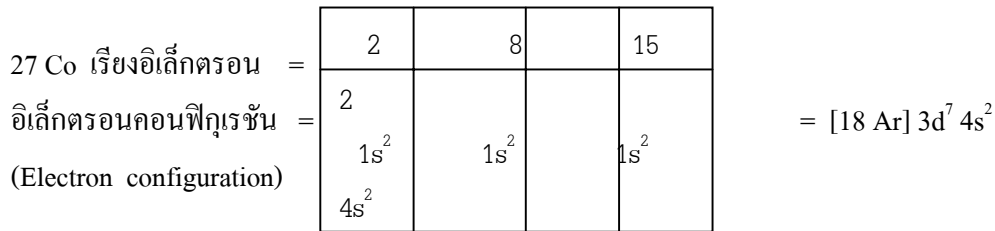
No. of Bonds	No. of Unused e ⁻ Pairs	Type of Hybrid Orbital	Angle Between Atoms Bonded to The Central Atom	Geometry of Molecule Or ion Formed	Example
2	0	sp	180°	Linear	BeF ₂
3	0	sp ²	120°	Trigonal planar	BF ₃
4	0.3	sp ³	109°.5	Tetrahedral	CH ₄ , [CoCl ₄] ²⁻
3	1	sp ³	90° to 109.5°	Pyramidal	NH ₃
2	2	sp ³	90° 109.5°	Angular	H ₂ O
5	0	dsp ³	90° 120°	Bipyramidal	PCl ₅
6	0.1	d ² sp ³ or sp ³	90°	Octahedral	SF ₆ , [Fe(CN ₆)] ³⁻
4	0	dsp ³	120° 90°	Square planar	[Ni(CN ₄)] ²⁻

2. ศึกษาทฤษฎี Valence bond (VBT)

โดยใช้วิธี Valence Shell หรือ Valence Energy ที่ว่างอยู่ของอะตอมหรือไอออนของโลหะทรานซิชันสร้าง bond กับตัวล่อม อะตอมกลาง (Ligand) ทำให้ได้ไอออนเชิงซ้อน มีโครงสร้างเป็นแบบต่าง ๆ ตามข้างบนนี้ได้

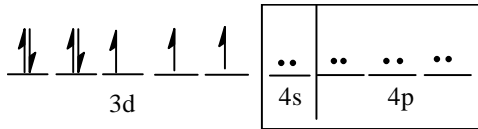
ตัวอย่าง การเกิดสารประกอบเชิงซ้อนของ Co มีขั้นตอนดังนี้

- หมายเหตุ ใช้
1. 1 แทนอิเล็กตรอนหนึ่งอิเล็กตรอน
  2. ใช้_ แทน orbital
  3. ทั้ง Co และ Co²⁺ มีอิเล็กตรอนเดี่ยวใน 3d-orbital จึงมีสมบัติของความเป็นแม่เหล็ก เรียกว่า Paramagnetic ไฮบริคออร์บิทัล $[\text{CoCl}_4]^{2-}$ และ $[\text{Co}(\text{CN})_6]^{3-}$ ดังนี้

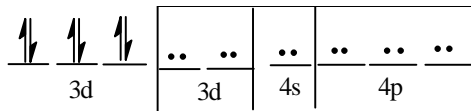

$[\text{CoCl}_4]^{2-}$ มีโครงสร้างแบบ tetrahedral

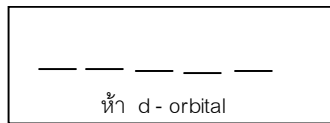
.. แทนอิเล็กตรอนคู่ของ Cl^-

ส่วน $[\text{Ce}(\text{CN})_6]^{2-}$ จะมีโครงสร้างแบบ Octahedral ดังนี้

การเกิดสีของสารเชิงซ้อนของไอออนของโลหะทรานซิชัน

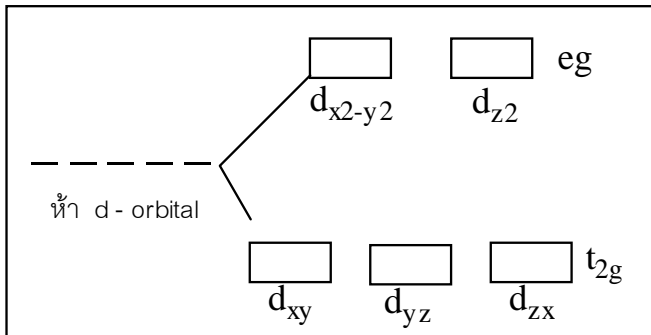
สารเชิงซ้อนของไอออนของโลหะทรานซิชันส่วนมากจะมีสี สีของสารจะเกิดเนื่องจากการบรรจุอิเล็กตรอนให้ห้า

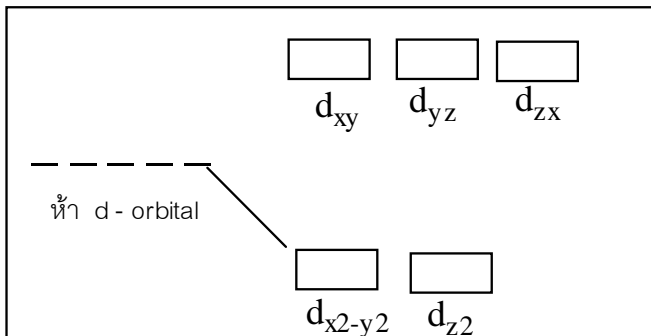
d-orbital ที่มีระดับพลังงานเท่ากันตามรูป

โดยใช้ทฤษฎีที่เรียกว่า Crystal field มาอธิบาย

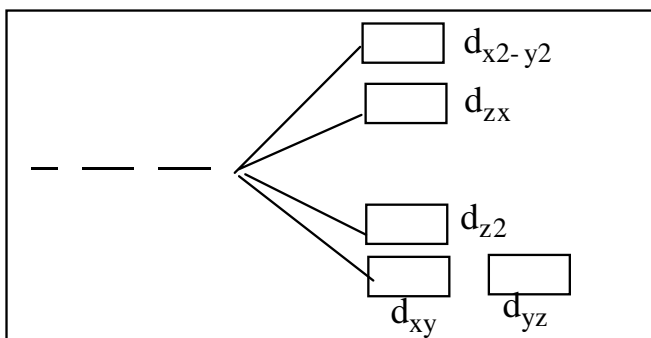
ว่าด้วยโครงสร้างแบบ Octahedral tetrahedral และ Square planer โดยแบ่งระดับทั้งห้าของ d-orbital ตามรูป

โครงสร้างแบบ Octahedral

โครงสร้างแบบ Tetrahedral

โครงสร้างแบบ Square planar

หมายเหตุใช้ _ หรือ แทน hybrid orbital

ตัวอย่างการเกิดสีของ $[\text{Ti}(\text{CH}_2\text{O})_6]^{3+}$ ที่มีสีม่วง

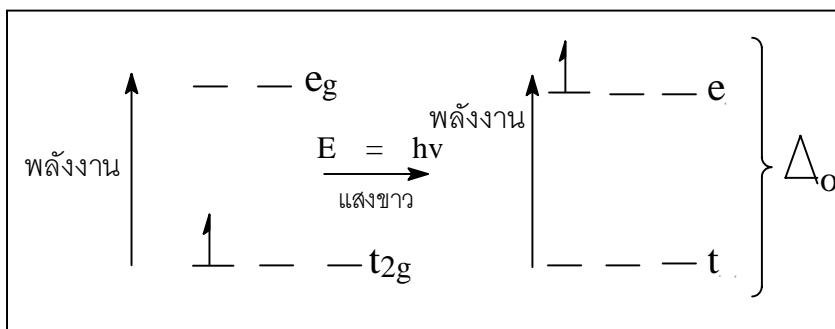
$$22 \text{ Ti} \text{ เรียงอิเล็กตรอน} = 2.8.10.2$$

$$22 \text{ Ti} \text{ มีอิเล็กตรอนคอนฟิกูเรชัน} = [18\text{Ar}]3d^24s^2$$

$$22 \text{ Ti}^{3+} \text{ มีอิเล็กตรอนคอนฟิกูเรชัน} = 3d^1 4s^0 4p^0$$

หนึ่งอิเล็กตรอนใน 3d-orbital ของ Ti^{3+} ใน $[\text{Ti}(\text{H}_2\text{O})_6]^{3+}$

บรรจุอยู่ในระดับพลังงานต่ำสุด t_{2g} ตามรูป เมื่อแสงขาวผ่านลงในสารละลาย ไอออนในสารละลายจะดูดกลืนรังสีของแสงขาวที่มีพลังงานเพียงพอที่จะให้อิเล็กตรอนจาก t_{2g} ขึ้นไปอยู่ในระดับพลังงาน e_g ได้

รังสีของแสงที่ถูกดูดกลืนไปนั้นจะมีพลังงานหรือน้อยขึ้นอยู่กับขนาดของ Δ_o (delta) ระหว่างระดับพลังงานของ d -orbital ซึ่งของ Ti^{3+} ใน $[\text{Ti}(\text{CH}_2\text{O})_6]^{3+}$ ต้องใช้รังสีที่มีความยาวคลื่น 510 nm

$(3.9 \times 10^{-19} \text{ J/molecule})$ ซึ่งตรงกับแสงสีเขียวของสเปกตรัม เพื่อ $[\text{Ti}(\text{CH}_2\text{O})_6]^{3+}$ ดูดกลืนแสงสีเขียวไป ก็จะกระจายแสงที่เหลือออกเป็นสีม่วง เมื่อพิจารณาสารประกอบเชิงซ้อนของ Al^{3+} + Zn^{2+} และ Co^{2+} ไอออนเมื่อเข้าไปอยู่ในสนาม Octahedral ของอะตอมกลางจะมีสีหรือไม่ได้ดังนี้

electron configuration ของ Zn^{2+} เท่ากับ $[18Ar]3d^{10}$ มี Electron ใน หัว d-orbital ครบแล้ว จึงไม่มีที่ว่างที่จะรับ Electron ได้อีกแล้ว ดังนั้นสารเชิงซ้อนของ Zn^{2+} จึงไม่มีสี

ส่วน Co^{2+} ไอออนมี electron configuration เป็น $[18Ar]3d^7$ ดังนั้นระดับพลังงานสูงของ d-orbital มีที่ว่างพอจะรับ Electron จากระดับพลังงานต่ำได้โดยใช้รังสีของสเปกตรัม ดังนั้นสารนี้จึงมีสีได้

ตัวอย่าง สารเชิงซ้อนของโลหะทรานซิชันที่มีสี

$[CrF_6]^{3-}$	มีสีเขียว	$[Cr(H_2O)_6]^{3+}$	มีสีม่วง
$[Cr(NH_3)_6]^{3+}$	มีสีเหลือง	$[Cr(CN)_6]^{3-}$	มีสีเหลือง

Cr มีเลขออกซิเดชัน = +3

แต่ตัวล้อม Cr (Ligand) ต่างกัน ส่วน $[Fe(H_2O)_6]^{3+}$ มีสีม่วงอ่อน $[Cr(H_2O)_6]^{3+}$ มีสีม่วง

Cr และ Fe ต่างมีเลขออกซิเดชัน = +3 ตัวล้อมอะตอมกลางเหมือนกัน คำตอบในบทนี้เป็นวิชาการมากไป เพื่อใช้ตอบคำถามของลูกศิษย์ที่กำลังเตรียมตัวสอบปลายภาค

สารประกอบเชิงซ้อนที่นักเรียนรู้จักกันดี ได้แก่

$KMnO_4$ (VII)	$K_2Cr_2O_7$
K_2MnO_4 (VI)	$K_2Cr_2O_4$
$[Mn(H_2O)_4]^{2+}$	$[Mn(NH_3)_4]^{2+}$
$K_3[Fe(CN)_6]$	$K_4[Fe(CN)_6]$

ตัวอย่างข้อสอบ

1. ธาตุทรานซิชันต่อไปนี้ ธาตุที่อยู่ในคาบเดียวกันทั้งหมดคือ

1. Ti V Ni Cu	3. V Fe Co Pd
2. Sc Mo Cu Zn	4. Ni Fe Mn Cd

วิธีคิด 1. ถ้าเรารู้ว่า โลหะทรานซิชันในคาบ 4 ได้แก่ 21Sc Ti V Cr Mn Fe Co Ni Cu และ 30Zn

2. จากข้อ 2 Mo ข้อ 3 Pd และ ข้อ 4 Cd เป็นธาตุทรานซิชันไม่ใช่ในคาบที่ 4

∴ ตอบข้อ 1

2. ธาตุทรานสิชันหลายชนิดมีความสำคัญในปฏิกิริยาต่าง ๆ ในร่างกายของมนุษย์ถ้าขาดจะเกิดโรคได้ แต่มีธาตุทรานสิชันบางชนิดที่มีผลเสียต่อมนุษย์ โดยจะเข้าไปแทนที่โลหะอื่น ๆ ที่เป็นสารเชิงซ้อนในโมเลกุลของเอนไซม์ ได้แก่

1. Fe, Ni   2. Hg, Cd   3. Zn, Co   4. Fe, Cr

วิธีคิด เพราะว่า Hg และ Cd เมื่อเข้าสู่ร่างกายมนุษย์จะมีโอกาสเข้าไปแทนที่โลหะทรานสิชันในสารเชิงซ้อนต่าง ๆ ในโมเลกุลของเอนไซม์ได้ ทำให้เอนไซม์ทำหน้าที่ผิดปกติหรือบกพร่องหรือหยุดทำงาน ซึ่งจะส่งผลเสียต่อการทำงานของอวัยวะต่าง ๆ ในร่างกาย

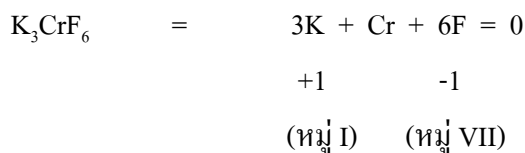
∴ ตอบข้อ 2.

3. เลขออกซิเดชันของธาตุทรานสิชัน Cr ในสารประกอบ K_3CrF_6 , $KCr(SO_4)_2$ และ $PbCrO_4$ มีค่าเรียงตามลำดับตามข้อใด

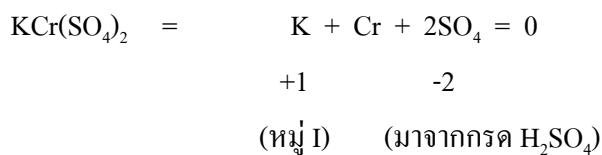
1. +3, +4, +6   2. +2, +3, +6
3. +3, +2, +6   4. +3, +3, +6

วิธีคิด *หลัก*. ผลบวกของเลขออกซิเดชันของธาตุต่าง ๆ ในสารประกอบมีค่าเท่ากับศูนย์

พิจารณาสารแรก และสารที่สอง

∴ Cr = +3 ข้อ 2. ผิด

∴ Cr = +3

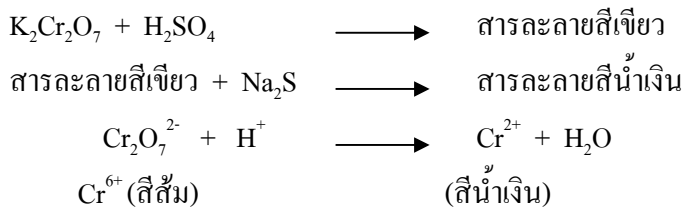
∴ ตอบข้อ 4.

4. ในสารละลาย $K_2Cr_2O_7$ เข้มข้น 1.0 mol/L จำนวน 1 cm³ เติม H_2SO_4 1 mol/L เขย่าได้สารละลายสีเขียว และเมื่อเติมสารละลาย Na_2S 0.1 mol/L ที่ละลายพร้อมทั้งเขย่า จะได้สารละลายสีน้ำเงิน การทดลองนี้แสดงว่า

1. Cr^{6+} เปลี่ยนไปเป็น Cr^{2+}
2. Cr^{6+} เปลี่ยนไปเป็น Cr^{3+}
3. Cr^{2+} เปลี่ยนไปเป็น Cr^{6+}
4. Cr^{6+} เปลี่ยนไปเป็น Cr^{4+}

วิธีคิด จากโจทย์

∴ ตอบข้อ 1.

5. สารประกอบโพตัสเซียมชนิดหนึ่งมีมวลโมเลกุล 158 ประกอบด้วย K, Mn และ O เท่านั้น ถ้าสารประกอบมี K อยู่ 24.7% และ Mn 34.8% โดยมวลจากข้อมูลข้างต้นนี้ข้อใดถูกต้อง

1. KMnO_2 2. KMnO_3 3. KMnO_4 4. $\text{K}_2\text{Mn}_2\text{O}_5$

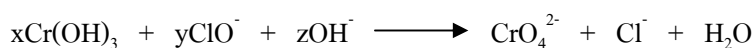
วิธีคิด ปกติสารประกอบของ K, Mn และ O มีสูตรเคมี 2 สูตร ได้แก่ KMnO_4 และ K_2MnO_4 หรือใช้สูตรหาอัตราส่วนจำนวนโมลของธาตุในสารประกอบดังนี้

$$\begin{aligned} \text{K} : \text{Mn} : \text{O} &= 24.7 : 34.8 : 40.5 \text{ โดยมวล} \\ &= \frac{24.7}{39} : \frac{34.8}{55} : \frac{40.5}{16} \text{ โดยโมล} \\ &= 0.633 : 0.633 : 2.53 \\ (0.633 \text{ หารตลอด}) &= 1 : 1 : 4 \end{aligned}$$

∴ สูตรนี้ คือ KMnO_4

∴ ตอบข้อ 3

6. ถ้าจะทำปฏิกิริยาเคมี ให้ดุลสมการต่อไปนี้

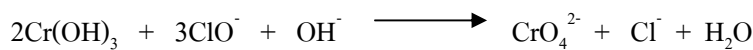
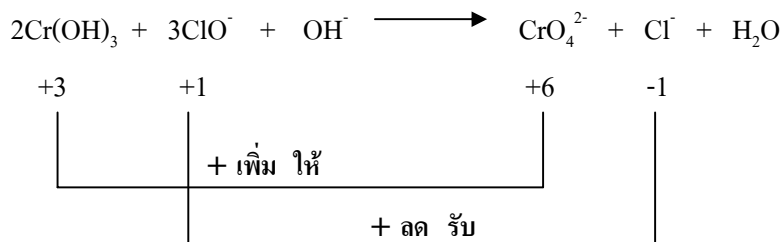

ค่า x, y และ z เรียงตามลำดับคือ

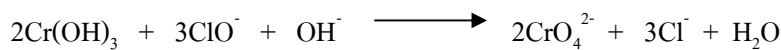
1. 4, 3, 2   2. 3, 4, 2   3. 2, 3, 4   4. 3, 2, 4

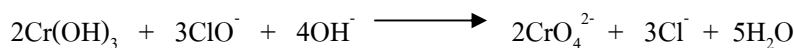
- วิธีคิด** - ปฏิกริยาเคมีในสารละลายเบส
 - ให้หาเลขออกซิเดชันของธาตุที่เปลี่ยนแปลง

ทำให้ Cr และ Cl เท่ากัน

ทำให้ O เท่ากัน

$$\therefore x = 2, y = 3 \text{ และ } z = 4$$

∴ ตอบข้อ 3

7. ธาตุชนิดหนึ่งมีสมบัติดังต่อไปนี้

- ก. เกิดสารประกอบได้หลายชนิด กับธาตุออกซิเจน
- ข. สารประกอบที่เกิดขึ้นแต่ละชนิดมีสีต่าง ๆ กัน
- ค. พบมากในแร่ไพโรลูไซต์

จากสมบัติทั้งสามข้อนี้ ธาตุนี้ควรมีการจัดเรียงอิเล็กตรอนตามข้อใด

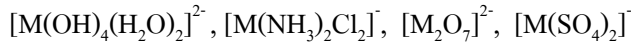
- 1. 2, 8, 3
- 2. 2, 8, 8, 2
- 3. 2, 8, 7
- 4. 2, 8, 13, 2

- วิธีคิด** หลัก
1. จากโจทย์กำหนดว่าสารประกอบมีสีแสดงว่า ธาตุนี้เป็นโลหะทรานสิชัน
  2. พิจารณา Valence electron = 2 และ วงรองสุดท้ายที่มีอิเล็กตรอน 9-16 จะเป็นโลหะทรานสิชันที่ดี

∴ ตอบข้อ 4

8. อีออนเชิงซ้อนของโลหะทรานสิชัน เป็นดังนี้

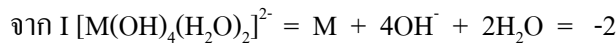
I II III IV

เลขชุดใดที่เป็นเลขออกซิเดชันของโลหะทรานสิชัน (M) ในอีออน I-IV ตามลำดับ

1. +2, +6, +3	2. +3, +2, +6, +3
3. +3, +4, +2	4. +2, +3, +4, +2

วิธีคิด ให้พิจารณา I หรือ IV ก่อน จะได้ดังนี้

ผลบวกเลขออกซิเดชันของธาตุในอีออน = จำนวนลบที่มีอยู่

$$4(-1) + 2(0) = -2$$

$$\therefore M = +2$$

โอกาสถูกคือข้อ 1 หรือข้อ 4

$$2(-2)$$

$$\therefore M = +3$$

∴ ตอบข้อ 1

9. สูตรในข้อใดต่อไปนี้ ถูกต้องทั้งหมด

1. $ZnHPO_4$	$Fe(CN)_6^{3-}$	HPO_3^{2-}
2. $(NH_4)_2S$	N_2O_4	$Fe(CN)_6^{5-}$
3. $Fe(SO_4)_3$	$Fe(OH)_3$	H_2PO_4
4. $ZnHPO_4$	$(NH_4)_3Fe(CN)_6$	$NaHPO_4$

วิธีคิด จากโจทย์สารประกอบที่กำหนดให้ ส่วนมากเป็นสารประกอบเกลือ สิ่งที่ต้องรู้ว่า สารประกอบเกลือมาจากกรดอะไร ซึ่งมีดังนี้

หมู่ I	หมู่ V	หมู่ VI	สารประกอบเชิงซ้อน
HCN	H_3PO_3	H_2SO_4	$K_3[Fe(CN)_6]$
	HPO_3	H_2S	$K_4[Fe(CN)_6]$
	H_3PO_4		NH_4SCN

- จาก 1. HPO_3^{3-} สูตรผิดดูจากกรด H_3PO_3
 2. $\text{Fe}(\text{CN})_6^{5-}$ สูตรผิด เพราะมีแต่ $[\text{Fe}(\text{CN})_6]^{3-}$ และ $[\text{Fe}(\text{CN})_6]^{4-}$
 3. H_2PO_4 สูตรผิด มีแต่ H_3PO_4

หรืออาจจะพิจารณาเลขออกซิเดชันก็ได้ ดังนี้

$$\begin{aligned} \text{HPO}_3^{3-} &= \text{H} + \text{P} + 3(\text{O}) = -3 \\ &+1 \quad \quad 3(-2) = -3 \end{aligned}$$

เนื่องจาก P = +2 ไม่มี จึงผิด

$$\begin{aligned} \text{Fe}(\text{CN})_6^{5-} &= \text{Fe} + 6\text{CN} = -5 \\ &\quad \quad \quad 6(-1) \end{aligned}$$

เนื่องจาก Fe = +1 ไม่มี จึงผิด

$$\begin{aligned} \text{H}_2\text{PO}_4 &= 2\text{H} + \text{P} + 4(\text{O}) = 0 \\ &2(+1) \quad \quad 4(-2) \end{aligned}$$

เนื่องจาก Fe = +6 ไม่มี จึงผิด

P เป็นธาตุหมู่ V จะมีเลขออกซิเดชันในสารประกอบที่เป็นไปได้ = -3, -1, 0, +3, +5

∴ ตอบข้อ 4.

10. ในสารประกอบเชิงซ้อน $[\text{Cu}(\text{NH}_3)_4]\text{SO}_4 \cdot \text{H}_2\text{O}$ การจัดเรียงอิเล็กตรอนของคอปเปอร์ไอออนจะเป็นไปได้ดังข้อใด (Cu มีเลขอะตอมเท่ากับ 29)

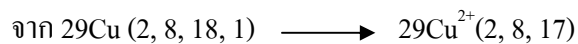
1. 2, 8, 18   2. 2, 8, 17   3. 2, 8, 16   4. 2, 8, 8, 9

วิธีคิด ให้หาเลขออกซิเดชันของธาตุ Cu ในสารประกอบก่อนดังนี้

เนื่องจาก NH_3 มีค่าเป็นศูนย์

∴ Cu จึงมีเลขออกซิเดชัน เป็น +2

∴ ตอบข้อ 2

11. ตารางแสดงการจัดเรียงอิเล็กตรอนของธาตุ A, B, C, D และ E มีดังนี้

ธาตุ	A	B	C	D	E
การจัดเรียงอิเล็กตรอน	2.8.8.2	2.8.14.2	2.8.16.2	2.8.18.4	2.8.18.6

X, Y ในสูตรสารประกอบเชิงซ้อน $[XCl_4]^-$ และ $[Y(NH_3)_6]^{2+}$ หมายถึงธาตุใดในตาราง

	ธาตุ X	ธาตุ Y
1.	A	B
2.	B	C
3.	C	D
4.	D	E

วิธีคิด พิจารณาจากโจทย์ ที่กำหนดให้ว่า สูตรสารประกอบเชิงซ้อน แสดงว่า X และ Y เป็นโลหะทรานสิชัน และพิจารณาการเรียงอิเล็กตรอนวงนอกสุด = 2 และวงรองสุดท้าย 9-16 ซึ่งได้แก่

ธาตุ B = 2.8.14.2 และ ธาตุ C = 2.8.16.2

∴ **ตอบข้อ 2**

12. ธาตุ A, B, C และ D มีเลขอะตอม 16, 26, 36 และ 54 มีระดับพลังงานสูงที่สุดคือ $n = 3, 4, 4$ และ 6 ตามลำดับ ธาตุทั้ง 4 อยู่ในหมู่ใดของตารางธาตุ

คำตอบ	A	B	C	D
1.	6	ทรานสิชัน	8	2
2.	6	ทรานสิชัน	8	ทรานสิชัน
3.	6	6	8	2
4.	6	8	8	ทรานสิชัน

วิธีคิด พิจารณาจากเลขอะตอมของธาตุจากโจทย์ที่ได้กำหนดให้ จะได้ว่าธาตุ B มีเลขอะตอมเท่ากับ 26 แสดงว่า ธาตุ B เป็นโลหะทรานสิชัน

∴ โอกาสถูก คือ ข้อ 1 และ ข้อ 2

ธาตุ D มีเลขอะตอม = 56 ซึ่งมากกว่า 54Kr อยู่ 2 แสดงว่า ธาตุ D เป็นธาตุหมู่ II

∴ ตอบข้อ 1

13. ถ้าสมบัติต่อไปนี้ เป็นสมบัติของธาตุที่อยู่ในคาบเดียวกัน

- ก. มีจำนวนวาเลนซ์อิเล็กตรอนเท่ากัน
- ข. พลังงานไอออไนเซชันแตกต่างกันมาก
- ค. มีเลขออกซิเดชันได้หลายค่า
- ง. เกิดสารประกอบที่มีสีต่าง ๆ
- จ. รัศมีอะตอมยาวขึ้น เมื่อเลขอะตอมยาวขึ้น

สมบัติข้อใดไม่ใช่สมบัติของธาตุทรานสิชันทั่วไป

- 1. ก, ข
- 2. ข, จ
- 3. ก, จ
- 4. ค, ง

วิธีคิด ตามข้อ ก. ธาตุทรานสิชันอยู่ในคาบ 4 มีวาเลนซ์อิเล็กตรอนเท่ากับ 2 ยกเว้น $24Cr$ และ $29Cu$ จะเท่ากับ 1 อาจถูกได้

ตามข้อ ข. ค่าพลังงานไอออไนเซชันที่ใกล้เคียงกัน

เช่น IE ของ Sc 0.631 MJ/mol

Ti 0.658

V 0.650

Cr 0.653

ตามข้อ ค. และ ง. Fe^{2+} มีสีเขียว Fe^{3+} มีสีเหลือง

ตามข้อ จ. รัศมีของธาตุตามคาบจะลดลง เพราะ

- 1. อยู่ในคาบเดียวกัน จำนวนระดับพลังงานเท่ากัน
- 2. ประจุบวกในนิวเคลียสของธาตุเพิ่มขึ้น

∴ ตอบข้อ 2 (ข, จ)

14. สารประกอบคลอไรด์ต่อไปนี้ สารประกอบใดน่าจะเป็นสารประกอบที่มีสี

1. KCl   2. AlCl₃   3. NiCl₂   4. CaCl₂

วิธีคิด โจทย์ถามสารประกอบที่มีสี แสดงว่าสารประกอบนั้นประกอบด้วยธาตุทรานสิชัน ซึ่งได้แก่ 21Sc, 22Ti, 23V, 24Cr, 25Mn, 26Fe, 27Co, **28Ni**, 29Cu และ 30Zn

หรือพิจารณาธาตุ

หมู่	I	II	III
	Li	Be	B
	Na	Mg	Al
	K	Ca	

∴ ตอบข้อ 3

15. ข้อใดไม่ถูกต้อง

1. ฟลอยอมีริส หรือฟลอยีดีออกไซด์แบบที่มีในธรรมชาติมักมีธาตุแมงกานีสปนอยู่
2. เหล็กเป็นธาตุองค์ประกอบที่สำคัญของฮีโมโกลบิน
3. ธาตุโคบอลต์เป็นองค์ประกอบของเอนไซม์ที่ช่วยย่อยและสร้างโปรตีน
4. สารประกอบเชิงซ้อนของธาตุทองแดงมีอยู่ในเลือดของปู ปลาหมึก แมลงป่อง

วิธีคิด ข้อ 1., 2. และ 4. เป็นไปตามความเป็นจริง แต่ข้อ 3. โคบอลต์ไม่ใช่องค์ประกอบของเอนไซม์

∴ ตอบข้อ 3

16. ข้อความใดที่ไม่สนับสนุนความสำคัญของธาตุทรานสิชันในระบบชีวภาพ

1. การขาดโครเมียมทำให้เป็นโรคเบาหวาน
2. วิตามินบี-12 เป็นสารประกอบเชิงซ้อนของโคบอลต์

3. เหล็กกล้าไร้สนิมใช้ทำเครื่องมืออุปกรณ์ทางการแพทย์
  4. สารประกอบของทองแดงถ้ามีปริมาณค่อนข้างสูงจะเป็นพิษต่อสิ่งมีชีวิต
- วิธีคิด ธาตุทรานสิชันจะเป็นส่วนประกอบของสารเคมีหรือสารเชิงซ้อนในร่างกาย เนื่องจากข้อ 3 ไม่เกี่ยวกับชีวภาพ จึงเป็นข้อที่ไม่สนับสนุน

∴ ตอบข้อ 3.

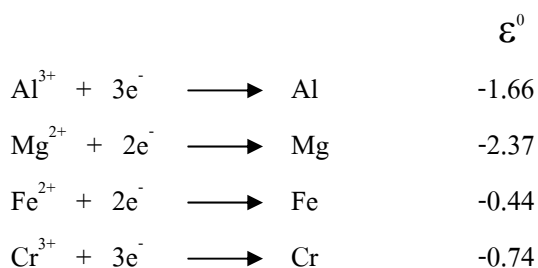
16. ในการถลุงแร่ออกไซด์ของโลหะทรานสิชันเท่าที่นักเรียนทราบ จะนิยมเผาถ่านโค้กแล้วพ่นออกซิเจนเข้าไปที่อุณหภูมิสูง ถ้าหากว่าไม่ใช่ถ่านโค้ก แต่เผาถ่านโลหะบางตัว เช่น อะลูมิเนียมหรือแมกนีเซียมที่อุณหภูมิสูง ๆ แทนนักเรียนคิดว่าจะสามารถถลุงแร่ออกมาเป็นโลหะได้หรือไม่ เพราะเหตุใด

1. ได้ เพราะโลหะดังกล่าวทำหน้าที่เป็นตัวออกซิไดซ์โลหะเป็นโลหะออกไซด์ได้
2. ได้ เพราะโลหะดังกล่าวทำหน้าที่เป็นตัวรีดิวซ์โลหะออกไซด์ให้เป็นโลหะได้
3. ไม่ได้ เพราะที่อุณหภูมิสูงถ่านโค้กเท่านั้นที่จะไปดึงออกซิเจนออกจากโลหะออกไซด์ให้ได้โลหะบริสุทธิ์ออกมา
4. ไม่ได้ เพราะเราไม่สามารถแยกกาคะตะกอนของโลหะดังกล่าวหลังจากเกิดปฏิกิริยาแล้วออกไป

วิธีคิด จากโจทย์ ออกไซด์ของโลหะทรานสิชัน ถ้าใช้ Al หรือ Mg แทน C เพื่อแยกเอาโลหะออกได้หรือไม่

ตอบว่าได้ ถ้าเราพิจารณาค่า E^0 ของ Al หรือ Mg เทียบกับค่า E^0 ของโลหะทรานสิชัน

สมมุติโลหะทรานสิชัน คือ Cr

จะเห็นได้ว่า Al หรือ Mg จะเป็นตัว reduce ที่ดี

∴ ตอบข้อ 2.

17. เหล็กถลุงประกอบด้วย C ร้อยละ 4 โดยน้ำหนัก ถ้า C ทั้งหมดเกิดอยู่ในรูปสารประกอบ Fe_3C น้ำหนักเป็นร้อยละของ Fe_3C ในเหล็กถลุงนี้มีค่าเท่าใด

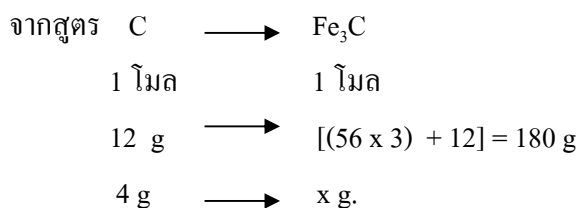
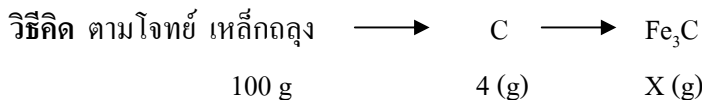

1. 60

2. 50

3. 40

4. 30

$$\therefore \text{Fe}_3\text{C}/\text{C} = x/4 = 180/12$$

$$\therefore x = 60$$

ในเหล็กถลุง 100 g จะมี Fe₃C = 60 g

$\therefore$ ตอบข้อ 1.

19. เราจะพิสูจน์ว่าตะปูเป็นสนิมไปแล้วโดยใช้สารใด

1. K₂Cr₂O₇

2. KMnO₄

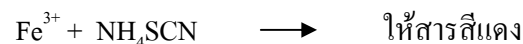
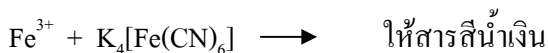
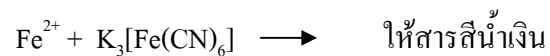
3. K₃Fe(CN)₆

4. K₂CrO₄

วิธีคิด สิ่งที่เราต้องรู้

1. ตะปู คือ ตะปูเหล็ก
2. สนิมตะปู คือ FeO (Fe²⁺)
3. ทดสอบ Fe²⁺ ต้องใช้ K₃Fe(CN)₆ จะให้สารสีน้ำเงิน

หมายเหตุ การทดสอบ Fe ในสารประกอบต้องทดสอบในรูปไอออนหรืออออน คือ Fe²⁺ และ Fe³⁺

$\therefore$ ตอบข้อ 3.

20. การผุกร่อนของโลหะจะเกิดขึ้นดังในข้อใด เมื่อโลหะคู่หนึ่งคู่ใดอยู่ด้วยกัน

1. เหล็ก กับ ดินบุก ดินบุกจะผุกร่อน
2. เหล็ก กับ โครเมียม เหล็กจะผุกร่อน

3. อลูมิเนียม กับ ดิบุก อลูมิเนียมจะผุกร่อน

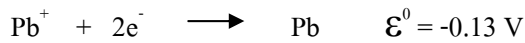
4. อลูมิเนียม กับ โครเมียม โครเมียมจะผุกร่อน

วิธีคิด เราต้องรู้ค่า $\mathcal{E}^0$ หรือศักย์ไฟฟ้าครึ่งเซลล์ซึ่งโจทย์จะกำหนดไว้ให้เสมอ

สารใดจะผุกร่อนแสดงว่ามีค่า $\mathcal{E}^0$ น้อย

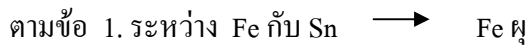
เพราะว่า
$$\Delta\mathcal{E}^0 = \mathcal{E}^0_{\text{cathode}} - \mathcal{E}^0_{\text{anode}}$$

$$= +x \text{ (v) จะเกิดการผุกร่อนได้}$$

พิจารณาจากค่า $\mathcal{E}^0$ แสดงความสามารถในการผุกร่อนหรือเป็นตัว Reduce ที่ดีเรียงตามลำดับดังนี้ $\text{Al} > \text{Cr} >$

$\text{Fe} > \text{Sn} > \text{Pb}$

$\therefore$ ตอบข้อ 3.

21. จากข้อมูลต่อไปนี้

ก. Zn ไม่ทำปฏิกิริยากับน้ำ แต่ Na ทำปฏิกิริยารุนแรงกับน้ำ

ข. จุ่ม Cu ลงในสารละลาย AgNO_3 สารละลายจะเปลี่ยนสีเป็นสีฟ้า

ค. จุ่ม Zn ลงในสารละลาย CuSO_4 สีฟ้าของสารละลายจะจางลง

จงเรียงลำดับความสามารถในการเป็นตัวรีดิวซ์จากมากไปน้อย

1. $\text{Na} > \text{Zn} > \text{Cu} > \text{Ag}$

2. $\text{Zn} > \text{Na} > \text{Cu} > \text{Ag}$

3. $\text{Cu} > \text{Zn} > \text{Ag} > \text{Na}$

3. $\text{Ag} > \text{Cu} > \text{Zn} > \text{Na}$

วิธีคิด โจทย์ถามความสามารถในการเป็นตัวรีดิวซ์จากมาก $\longrightarrow$ น้อย

หลัก 1. ตามหาหมู่ 1. ก่อน เพราะให้อิเล็กตรอนง่ายสุด

$\therefore$ Na เป็นตัวรีดิวซ์มากที่สุด

2. พิจารณาจากโจทย์

ตามข้อ ก. แสดงว่า Na เป็นตัวรีดิวซ์ที่ดีกว่า Zn

ตามข้อ ข. E^0 ของ Cu < E^0 ของ Ag

ดังนั้น Cu เกิดปฏิกิริยาเคมี คือเกิดเป็น $\text{Cu}(\text{NO}_3)_2$ ได้

หมายเหตุ Ag, Au, Pt และ Cu ไม่ผุ แต่ใน 4 ธาตุนี้ Cu ผุกรายสุดเพราะมีค่า E^0 ต่ำสุด คือเท่ากับ +0.80

V.

∴ ตอบข้อ 1.